

НОВА СТРАТЕГІЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ПОЛЬЩІ – ВІДПОВІДЬ НА ЄВРОПЕЙСЬКІ ВИКЛИКИ ТА ЗАГРОЗИ СЬОГОДЕННЯ

Александров Олег Святославович

Розглянуто передумови та причини розробки керівництвом Республіки Польща (РП) нової редакції Стратегії національної безпеки. Проаналізовано зміст документа, при цьому особливу увагу приділено оцінці безпекового середовища РП, загроз і викликів, що стоять перед країною та Європейським регіоном, а також факторам, які Варшава вважає гарантіями безпеки держави. Надані рекомендації щодо врахування Україною позиції та підходів РП до вирішення проблем забезпечення власної безпеки, а також їх використання при визначенні напрямів української зовнішньої та безпекової політики.

Ключові слова: стратегія національної безпеки, Республіка Польща, НАТО, Європейський Союз, США, виклики та загрози національній безпеці, агресія Росії проти України, безпекове середовище, національні інтереси.

21 жовтня 2014 р. Рада міністрів РП прийняла нову Стратегію національної безпеки країни (*далі* – Стратегія), підготовлену міністерством національної оборони країни. 5 листопада 2014 р. документ було затверджено президентом Польщі Б. Коморовським [1]. Подія відбулася у Бельведерському палаці за участю міністра оборони Т. Семоняка та глави Бюро національної безпеки С. Козея. «Стратегія національної безпеки Республіки Польща – це базовий документ, що визначає важливі напрямки діяльності на фоні змін у безпеці на схід від Польщі», – заявив після його затвердження польський президент [2].

Нова стратегія визначає загальні питання нацбезпеки і вказує на те, що безпека РП залежатиме від здатності країни захищати національні інтереси. Як і більшість країн Європи, РП регулярно оновлює документи стратегічного планування у сфері національної безпеки залежно від змін безпекового середовища, а також загроз і викликів, що стоять перед державою.

Попередню Стратегію національної безпеки РП прийняла у 2007 р. Експерти відрізняли той документ як першу за історію країни спробу комплексного підходу до національної безпеки. Стратегія-2007 розглядала національну безпеку як категорію, що охоплює всі аспекти й галузі національної безпеки – зовнішні, внутрішні, військові [3]. Так, підґрунтям польської зовнішньої безпеки вважалося членство в НАТО та ЄС. При цьому зазначалося, що РП займає важливе місце в європейській системі безпеки, а її територія має стратегічне значення для європейської безпеки. Щодо внутрішньої безпеки робився акцент на забезпеченні конституційних свобод громадян, створенні умов для динамічного розвитку громадянського суспільства та економіки країни.

У військовій сфері зверталася увага на те, що оборонна політика РП будується на поєднанні принципів солідарності й лояльності союзників по НАТО, їх готовності прийти на допомогу кожному члену Альянсу.

Експерти звертали увагу на наступні акценти стратегії:

- РП є країною, яка міцно закріпилася в європейських та євроатлантичних структурах;
- РП є близьким союзником США;
- залежність РП від поставок енергоносіїв є однією із зовнішніх загроз її безпеці;
- першочерговими завданнями є підвищення якості життя громадян, модернізація збройних сил, розвиток співпраці із «союзними арміями», зміцнення міжнародних позицій держави;
- НАТО є для РП найважливішою формою багатостороннього співробітництва, опорою стабільності на Європейському субконтиненті, а також основою трансатлантичних відносин.

Таким чином, євроатлантичному фактору забезпечення безпеки в доктрині надавалося вирішальне значення. На відміну від попередніх документів у Стратегії-2007 вперше окремо було згадано Російську Федерацію (РФ), зокрема в контексті енергетичної залежності РП. Було відзначено, що РФ, користуючись гострою ситуацією на ринку енергетичних ресурсів, активно зміцнює свої позиції, в тому числі на міжрегіональному ринку ресурсів.

Наступним кроком щодо вироблення комплексного підходу до стратегічного планування у сфері національної безпеки стало прийняття у квітні 2013 р. «Стратегії розвитку системи національної безпеки Республіки Польща до 2022 р.» [4]. У цьому документі були закладені основи функціонування системи, яка гарантує швидку та ефективну відповідь на всі види за-

гроз і криз для РП. За інформацією керівництва країни, необхідність створення нового документа у безпековій сфері та оновлення механізмів національної безпеки були зумовлені активною участю РП в системах європейської безпеки, з одного боку, і високим рівнем терористичної загрози у світі – з іншого. «Стратегія розвитку системи національної безпеки Республіки Польща до 2022 р.» була розроблена з урахуванням головних стратегічних документів НАТО і ЄС у цій галузі – «Стратегічною концепцією НАТО» [5]¹ і «Європейською стратегією безпеки» [6]². Таким чином, польське керівництво дало зрозуміти, що його пріоритетами є підвищення національної боєздатності й досягнення військових і зовнішньополітичних цілей НАТО, а також тісна взаємодія з партнерами зі Східної Європи в межах Альянсу та Євросоюзу.

У стратегії викладено п'ять цілей, досягнення яких дасть змогу запобігти або нейтралізувати існуючі загрози національній безпеці.

Перша – підвищення ефективності роботи двосторонніх і багатосторонніх угод, особливо зі США.

Друга – зміцнення військового потенціалу країни.

Третя – посилення стійкості щодо непередбачених і надзвичайних загроз національній безпеці.

Четверта – інтеграція політики безпеки і політики розвитку, що передбачає різні напрями діяльності – від охорони навколишнього середовища до охорони материнства і дитинства.

П'ята – створення умов для розвитку інтегрованих систем національної безпеки, що передбачає управління кризовими ситуаціями.

Після ухвалення згаданої «Стратегії розвитку...» РП не планувала в найближчому часі оновлювати документи стратегічного планування щодо національної безпеки. Однак різка зміна безпекового середовища у Східній Європі, виникнення нових викликів та загроз [7] змусили польське керівництво наприкінці 2014 р. прийняти нову Стратегію національної безпеки. Документ охоплює комплекс питань національної безпеки та визначає оптимальні способи використання для її потреб усіх ресурсів держави в оборонній, соціальній та економічній сферах.

Стратегія складається з чотирьох розділів:

1) РП як суб'єкт безпеки; 2) Безпекове середовище РП; 3) Концепція стратегічних дій. Оперативна стратегія; 4) Концепція стратегічної підготовки. Стратегія забезпечення готовності.

¹Стратегічна концепція – це офіційний документ, у якому визначені довгострокові цілі, характер та основоположні завдання НАТО в галузі безпеки. У ньому також надано характеристику новим умовам безпеки, уточнено основи підходу Альянсу до безпеки та визначено напрями подальшого реформування збройних сил країн-членів НАТО.

²Європейська стратегія безпеки була прийнята у грудні 2003 р. і стала віхою на шляху розвитку зовнішньої політики та політики безпеки ЄС.

1. Республіка Польща як суб'єкт безпеки

У цьому розділі визначається місце РП у європейському регіоні та світі, перераховуються національні інтереси та стратегічні цілі держави, а також стратегічний потенціал національної безпеки країни. Згідно зі стратегією, **головною метою зміцнення потенціалу національної безпеки РП є стабільний розвиток країни та покращення життєвих умов її громадян.**

Основним джерелом забезпечення безпеки держави визначається входження Польщі до структур євроатлантичного та європейського співробітництва. При цьому зазначається, що саме членство в Альянсі є найважливішою формою політичної та воєнної співпраці держави з її союзниками. Водночас ЄС забезпечує підтримку соціально-економічного розвитку РП та зміцнення її позицій у світі. Цікаво, що при цьому в документі не згадується роль системи Спільної політики безпеки та оборони Євросоюзу у зміцненні польського безпекового потенціалу. Найважливішим союзником РП поза межами Європи залишаються США.

Щодо регіонального співробітництва у сфері міжнародної безпекової політики для РП пріоритетними є традиційні формати – Веймарський трикутник і Вишеградська група, а також участь у таких об'єднаннях, як Балтійська та Скандинавська групи.

У документі окрему увагу приділено стосункам Варшави з державами програми ЄС Східне партнерство. РП підтримує реформи у цих країнах та виступає за зміцнення їх зв'язків з НАТО та ЄС, які мають ґрунтуватися на принципах свободи, демократії, ринкової економіки та відкритій перспективі їх інтеграції до євроатлантичних структур.

Будучи сусідом РФ, РП виступає за розвиток двосторонніх відносин НАТО–РФ та ЄС–РФ на основі повної поваги до міжнародного права, у тому числі суверенітету й територіальної цілісності держав, а також свободи вибору їх шляху розвитку та входження до політичних і військових союзів.

Крім НАТО та ЄС, документ засвідчує повагу до таких міжнародних організацій, як ООН та ОБСЄ, називаючи їх важливими інструментами забезпечення глобальної та європейської безпеки, однак не деталізує їх роль у цих процесах.

Національними інтересами РП визначено такі:

- підтримка ефективного потенціалу національної безпеки задля забезпечення готовності та здатності запобігання загрозам, захисту від них, а також ліквідації їх наслідків;
- міцна міжнародна позиція РП та членство в надійних міжнародних системах безпеки;
- особистий та колективний захист громадян від загроз їх життю та здоров'ю, а також від втрати важливих для них матеріальних і нематеріальних цінностей;

- забезпечення можливостей користування громадянами всіма свободами та правами, якщо це не загрожує безпеці інших осіб та держави, а також збереження національної ідентичності й культурної спадщини кожного громадянина;

- забезпечення сталого і збалансованого розвитку соціального та економічного потенціалу держави за умови захисту навколишнього середовища, а також життєвих умов і здоров'я людей.

На основі перелічених інтересів визначаються **стратегічні цілі** національної безпеки, першочерговим із яких є розвиток усього комплексу системи національної безпеки з метою ефективною та своєчасною відповіді на виклики, зниження ризиків та запобігання загрозам у безпековій сфері РП, постійне вдосконалення цього комплексу та його забезпечення відповідними ресурсами й можливостями.

На перше місце у переліку цілей нацбезпеки висунуто використання членства РП у міжнародних організаціях колективної безпеки. Зокрема, розвиток оборонного потенціалу країни документ пов'язує не тільки із забезпеченням його відповіді потребам і можливостям держави, а й з підвищенням рівня сумісності всередині НАТО та ЄС. Важливою метою Варшави також вважає зміцнення готовності Північно-атлантичного альянсу забезпечити колективну оборону, узгодженість дій ЄС у сфері безпеки, а також підвищення значення та авторитету РП у цих організаціях.

Серед інших цілей привертають увагу такі:

- розвиток тісного співробітництва з усіма сусідами та забезпечення партнерських відносин з іншими сусідами з метою запобігання міжнародним конфліктам і кризам;

- обстоювання на міжнародній арені принципів міжнародного права та універсальних цінностей (демократії, прав людини і громадських свобод), забезпечення верховенства цих принципів усередині РП;

- забезпечення громадської безпеки через розвиток національних структур захисту від надзвичайних ситуацій;

- розвиток національної системи кризового менеджменту;

- захист кордонів РП як зовнішніх кордонів Євросоюзу, запобігання організованим та економічній злочинності, захист громадського порядку;

- розвиток і вдосконалення системи боротьби з тероризмом і розповсюдженням зброї масового ураження (ЗМУ);

- забезпечення безпеки польського кіберпростору;

- забезпечення безпечних умов для розвитку людського та соціального капіталу, розвитку інноваційної, ефективною та конкурентоспроможною економікою держави;

- забезпечення енергетичної, екологічної, кліматичної та харчової безпеки;

- здійснення ефективної сімейної політики й пристосування міграційної політики до нових умов;

- постійне підвищення рівня обізнаності населення у сфері національної безпеки та розширення компетенції громадян щодо відповіді на кризові ситуації.

Стратегічний потенціал національної безпеки РП слугує реалізації національних інтересів задля забезпечення як захищеності держави, так і ефективною участі у зміцненні оборонних можливостей НАТО та ЄС. Згідно зі Стратегією основою цього потенціалу є система національної безпеки, яка складається з декількох підсистем:

- 1) підсистеми управління;

- 2) виконавчих підсистем;

- 3) підсистем забезпечення (соціальною та економічною).

Підсистема управління є ключовим елементом системи нацбезпеки. До неї входять органи державної влади, які виконують завдання у сфері національної безпеки, а також дорадчі структури, адміністративний апарат та відповідна інфраструктура.

Виконавча підсистема – це сила та засоби, які є у розпорядженні органів управління, призначені для виконання завдань у сфері національної безпеки. Головними елементами цієї підсистеми є оборонний (збройні сили) та внутрішнього захисту (правоохоронні органи, спеціальні, прикордонні, митні служби, сили реагування на надзвичайні ситуації, антитерористичні структури, органи кібернетичного захисту тощо).

Серед підсистем забезпечення найважливішу роль відіграє соціальна (людський капітал, освіта, якість життя) та економічна (зростання ВВП, підвищення конкурентоспроможності, енергетична політика, модернізація транспортної системи тощо).

2. Безпекове середовище Республіки Польща

За оцінкою авторів Стратегії, сучасне безпекове середовище характеризується «розмиттям» чітких кордонів між його внутрішнім та зовнішнім, воєнним і невоєнним вимірами. Глобалізація та зростаюча взаємозалежність держав призводять до непередбачуваних явищ, масштаб яких виходить за межі географічних кордонів, політичних та економічних систем. На цьому фоні у сучасному світі зберігаються загрози воєнного характеру. Тому безпека РП залежатиме від її здатності ефективно реалізовувати національні інтереси й досягати стратегічних цілей у нинішніх та прогнозованих безпекових умовах.

Характеризуючи **глобальний вимір** безпекового середовища, документ, зокрема, відзначає такі **найбільші загрози сучасного глобалізованого світу:**

- падіння довіри до міжнародних угод щодо роззброєння, у т.ч. стосовно нерозповсюдження

ЗМУ, можливість неконтрольованого виробництва ЗМУ, нової гонки озброєнь і потрапляння її до рук терористів;

- існування у світі авторитарних режимів, нехтування ними вимогами міжнародного права, демократичними нормами, правами людини тощо;
- розповсюдження міжнародного тероризму та організованої злочинності як основи нестабільності та внутрішніх конфліктів;
- розвиток цифрових технологій та пов'язані з ним розповсюдження кіберзлочинів, кібертероризму, кібершпигунства тощо, у тому числі за участю недержавних суб'єктів;
- поширення різних форм екстремізму на політичному, релігійному, етнічному, соціо-економічному ґрунті;
- демографічний вибух в окремих регіонах світу та пов'язане з ним зростання потреб населення в енергетичних, харчових і водних ресурсах.

Єдиною легітимною міжнародною організацією щодо глобальної безпеки РП вважає ООН. Зважаючи на суттєві проблеми щодо реалізації її впливу на врегулювання криз сучасного світу, важливими є зусилля щодо повернення довіри до неї, підвищення її авторитету та ефективності роботи.

Щодо **регіонального виміру** безпекового середовища, у Стратегії зазначається, що безпеку в Європі визначатимуть чотири фактори: НАТО, ЄС, стратегічна присутність США й відносини з Росією.

За оцінками авторів документа, на кордонах із РП існує ризик конфліктів регіонального та місцевого характеру, в які країна може бути безпосередньо або опосередковано втягнена. РП також не є вільною від політичного тиску з використанням військових аргументів. У безпосередній близькості з РП має місце велика концентрація військових сил і засобів, тому в регіональному контексті загрози РП за несприятливих умов можуть мати як невійськовий, так і військовий характер. В останньому випадку вони можуть набувати форми кризових і воєнних загроз, тобто збройних конфліктів різного масштабу – від військових дій (нижче рівня класичної війни) до менш імовірного конфлікту значного масштабу.

У документі сказано, що **відновлення Росією позицій наддержави** за рахунок сусідів у спосіб інтенсифікації політики конфронтації, прикладом чого є конфлікт із Україною та анексія Криму, негативно впливає на стан безпеки у регіоні. У стратегії також враховується той факт, що регіональний конфлікт в Україні може прямо або побічно торкнутися й РП.

У Стратегії зазначено, що НАТО, залишаючись для Європи найважливішим політичним і воєнним союзом та гарантом безпеки РП, потребує підтримки на високому рівні бойових можливостей, а також солідарності всіх країн-членів при виконанні цього завдання. Діяльність польської держави також буде націлена на погли-

блення євроінтеграційних процесів для того, щоб ЄС мав достатній безпековий та оборонний потенціал.

Враховуючи, що спільна політика безпеки та оборони Євросоюзу є також вагомим чинником забезпечення безпеки РП, вона зацікавлена в поліпшенні стратегічної співпраці між НАТО та ЄС – зміцнення узгодженості у політичних питаннях та підвищення ефективності в конкретній діяльності. При цьому суттєвою загрозою ефективному функціонуванню обох організацій є тенденція зменшення оборонних бюджетів країн-членів, що спостерігалася останніми роками.

Найбільш пріоритетне значення надаватиметься співпраці зі США. РП підтримуватиме зусилля щодо збереження американських гарантій безпеки для Європи, американської військової присутності на субконтиненті (включаючи РП).

Стратегія також передбачає розвиток тісної співпраці із сусідніми державами та налагодження партнерських відносин з іншими країнами, в тому числі для попередження та врегулювання конфліктів і міжнародних криз.

Негативними чинниками, що характеризують безпекове середовище в європейському регіоні, Стратегія називає вразливість кіберпростору, старіння населення, важливість забезпечення енергетичної безпеки та збереження біологічного різноманіття.

Документ вказує на важливу роль у регіоні ОБСЄ, яка має багато інструментів для врегулювання кризових ситуацій, однак їх реальна ефективність залежить від зобов'язань країн-учасників. З урахуванням поглиблення суперечностей між країнами Європи, РП не очікує реального підвищення результативності роботи цієї організації найближчим часом. Підризу довіри та викликом безпеці на субконтиненті слугує й криза довкола Договору про звичайні збройні сили в Європі, яка не буде вирішена в осяжному майбутньому.

Внутрішні загрози безпеці РП загалом притаманні більшості країн сучасного західного світу. Стратегія визначає такими загострення демографічної ситуації, пов'язане з падінням рівня народжуваності; зростання безробіття, бідності; проблеми охорони здоров'я; явище соціальної стратифікації суспільства. Автори документа також заявили про існування викликів громадській безпеці та порядку, розвиток організованої, економічної злочинності, незаконне розповсюдження наркотиків і торгівлі людьми. Враховуючи міжнародну природу сучасного тероризму, РП не може почуватися у безпеці щодо намагання окремих осіб та організацій досягати своїх політичних, соціальних, економічних і релігійних цілей з використанням терористичних методів. Членство РП в НАТО та ЄС створює передумови для активізації роботи в країні зарубіжних спецслужб з метою отримання доступу до відповідної класифікованої інформації. Під

загрозою залишається інформаційна система РП, захист якої породжує дилему між недопущенням проникнення ворожого втручання в кібернетичні мережі та забезпеченням свобод і персональних даних громадян країни.

Окремим викликом національній безпеці автори Стратегії вважають **корупцію**, яка найбільше проявляється у таких сферах, як будівництво та модернізація інфраструктури, комп'ютеризація, державне управління, використання фондів ЄС, охорона здоров'я, оборона, енергетика та захист довкілля.

Традиційно впродовж останнього десятиліття суттєвою загрозою економічній безпеці РП залишається **залежність країни від імпорту енергоносіїв**. Покращити ситуацію у цій сфері автори Стратегії пропонують за рахунок диверсифікації джерел енергоресурсів та шляхів їх постачань, використання альтернативних енергоджерел (в т.ч. ядерних енергоблоків) втілення заходів щодо енергозбереження.

Викликами РП **в економічній сфері** документ визначає незадовільний стан конкурентоспроможності польської економіки, зміцнення промислової бази як вирішального фактора забезпечення добробуту країни та консолідації позиції РП в ЄС і на міжнародній арені. Покращити ситуацію в цій сфері пропонується за рахунок впровадження інновацій, технологічного розвитку, електронного бізнесу, розвитку організаційних, фінансових і правових умов, сприятливих для підприємництва.

3. Концепція стратегічних дій. Оперативна стратегія

Згідно зі Стратегією **головна спрямованість стратегічних дій РП визначається трьома пріоритетами її політики безпеки:**

- забезпечення готовності й демонстрація рішучості діяти щодо забезпечення безпеки та оборони, а також зміцнювати оборонний потенціал держави;

- підтримка дій щодо посилення здатності НАТО забезпечувати колективну безпеку, розвитку Спільної політики безпеки та оборони ЄС, зміцнення стратегічного партнерства (в т.ч. зі США) і стратегічних стосунків з партнерами у регіоні;

- підтримка та вибіркова участь у місіях міжнародного співтовариства, які здійснюються відповідно до норм міжнародного права з метою запобігання виникненню нових джерел загроз, врегулювання конфліктів та недопущення їх розповсюдження.

У рамках *першого пріоритету* автори Стратегії найважливішим вважають **досягнення політичного консенсусу та соціального сприйняття першочерговості вирішення проблем національної безпеки у державній політиці уряду.**

У контексті *другого пріоритету* Польща зосередиться на заходах, спрямованих на розвиток

оборонних можливостей НАТО, особливо щодо стратегічного зміцнення східного флангу Альянсу. Водночас РП приділятиме значну увагу активізації інтеграційних процесів у Євросоюзі щодо безпекової сфери. Запорукою стабільної ситуації у регіоні автори документа вважають стратегічне співробітництво між ЄС і НАТО в галузі безпеки, а також широку воєнну присутність США у Європі. Польща також планує активно підтримувати залучення до загальноєвропейських процесів забезпечення безпеки східноєвропейські країни-партнери, насамперед охоплені ініціативою Східне партнерство.

Впровадження заходів відповідно до *третього пріоритету* передбачає зусилля щодо зміцнення ролі ООН, а в регіональному контексті – перегляд функцій та значення ОБСЄ, що буде пов'язано з труднощами, враховуючи необхідність конструктивного підходу всіх членів організації.

Відповідно до зазначених критеріїв РП організує та здійснює такі види стратегічних дій у безпековій сфері: 1) оборонні дії; 2) захисні дії; 3) дії щодо соціальної та економічної безпеки. До переліку **оборонних дій** документ відносить дипломатичні, воєнні, розвідувальні та контррозвідувальні заходи, а також заходи у сфері оборонної промисловості.

Дипломатичні заходи спрямовані на створення сприятливих міжнародних умов, які забезпечуватимуть максимальну реалізацію національних інтересів РП. У цьому розділі привертає увагу положення щодо намірів Варшави формувати відносини із Росією на основі принципу взаємності, відкритості та поваги нею суверенітету сусідніх країн.

Воєнні заходи зосереджені на підтримці та демонстрації всеохоплюючої готовності РП дати ефективну відповідь на воєнні загрози незалежності й територіальній цілісності держави. Це завдання стосується, передусім *збройних сил РП*, для яких Стратегія визначає перелік конкретних завдань для дії у складі об'єднаних сил НАТО, на національному рівні, а також у складі миротворчих сил із мандатом міжнародних організацій.

Документ також визначає перелік завдань для *розвідувальних органів* у сфері оборони, головною місією яких є отримання, аналіз та розповсюдження серед визначених споживачів інформації щодо існуючих і постійних загроз державі, її інтересам і громадянам. У Стратегії міститься перелік головних завдань для *контррозвідувальних органів*, поміж яких, крім традиційних, привертають увагу боротьба з корупцією в оборонній сфері, захист процесу здійснення НДККР в інтересах оборони та забезпечення інформаційної безпеки.

Важливим елементом економічного складника у безпековій сфері є *оборонно-промисловий потенціал* країни, який, разом зі Стратегією має макси-

мально бути залученим до процесів технічного переоснащення збройних сил держави та сприяти реалізації програм модернізації армії, розроблених міністерством національної оборони.

Захисні дії згідно з документом складаються з таких складників: заходи у сфері юстиції; контррозвідувальний захист; запобігання і боротьба з тероризмом та екстремізмом; забезпечення безпеки в кіберпросторі; інформаційна безпека, включаючи захист класифікованої інформації; захист критичної інфраструктури; забезпечення громадської безпеки і порядку; рятувальні операції та захист населення; захист державного кордону (включно з митними та іміграційними процедурами); захист найважливіших державних діячів та державних адміністративних органів; заходи з урегулювання кризових ситуацій; запобігання та боротьба з корупцією та явищами, породженими нею; охорона здоров'я громадян.

Дії щодо **соціальної та економічної безпеки** включають:

- захист і зміцнення національної ідентичності польського народу завдяки підтримці та розвитку національної культури та історичної спадкоємності поколінь;
- освіти в галузі безпеки з метою підвищення суспільної свідомості щодо розуміння загроз національній безпеці та створення професійної бази для адекватної відповіді на них;
- зміцнення співпраці державних органів з мас-медіа в контексті забезпечення національної безпеки;
- запобігання загрозам у сфері демографічної безпеки;
- зміцнення фінансової безпеки;
- підвищення енергетичної безпеки (стратегічне завдання – диверсифікація енергопостачання завдяки розвитку нетрадиційних джерел і пошуку альтернативних шляхів доставки енергоресурсів);
- підтримку стратегічних резервів;
- зміцнення харчової безпеки;
- захист довкілля;
- безпеку основних просторових структур польської економіки (у спосіб обмеження надмірного хаотичного розвитку міст країни, що важливо для ефективного управління оборонними діями та врахування потреб держави у сфері оборони);
- ефективне управління НДДКР, що здійснюються в інтересах безпекової галузі.

4. Концепція стратегічної підготовки. Стратегія забезпечення готовності

Стратегія визначає, що заходи, спрямовані на інтеграцію управління процесами щодо забезпечення національної безпеки, вимагають важливих інституційних, інфраструктурних, процедурних і законодавчих змін.

Інституційні зміни. Документ визначає необхідність інституційного зміцнення Кабінету міні-

стрів РП завдяки створенню допоміжного органу щодо координації та нагляду за спеціальними службами. Його компетенції в майбутньому можуть бути розширені й на інші сфери національної безпеки.

Інфраструктурні зміни. У РП існує нагальна потреба вдосконалення інфраструктури, що використовується для управління сферою національної безпеки, як з точки зору модернізації самих об'єктів, так і їх обладнання сучасною технікою. Передусім існує завдання придбання спеціального повітряного транспорту для надання вищому керівництву держави можливості безперервного здійснення управління в кризові періоди.

Процедурні зміни передбачають покращення планувальних, організаційних, координаційних і контрольних процедур у безпековій галузі.

Зміни законодавства. Впровадження нових рішень з об'єднання процесів управління сферою національної безпеки можуть вимагати змін в існуючому законодавстві РП щодо ролі посадових осіб та державних інститутів і засобів, що будуть у їхньому розпорядженні.

Далі визначається перелік заходів, вжиття яких забезпечує готовність усього комплексу державних органів РП щодо виконання оперативної стратегії національної безпеки держави відповідно до підсистем, визначених у третьому розділі, а саме – оборонної, захисної, соціальної, економічної.

Основними напрямками втілення Стратегії національної безпеки РП визначено такі [8]:

- перегляд законодавства країни щодо управління системою безпеки;
- прийняття нової політичної стратегічної директиви щодо оборони;
- ухвалення закону щодо підвищення видатків на оборону до 2 % ВВП;
- прийняття остаточного рішення щодо найважливіших воєнних тендерів (ШПО та протиракетна оборона, гелікоптери) та нових пріоритетів (БПЛА, захист кіберпростору, системи безпеки супутників);
- здійснення реформ у невоєнних безпекових галузях (ухвалення доктрини щодо кіберзахисту, реформування цивільної оборони, інвестиції в енергетичну безпеку, включення волонтерських організацій до безпекової системи).

Висновки

1. РП стала першою країною Східної Європи та членом ЄС і НАТО, яка оновила свій головний документ стратегічного планування у сфері національної безпеки з урахуванням кардинальних змін безпекового середовища в Європі, пов'язаних з агресивними діями Росії проти України та зростанням політичної напруженості між РФ і Заходом.

2. Прийняття нової редакції Стратегії національної безпеки відбулося всього через рік після оприлюднення «Стратегії розвитку системи на-

ціональної безпеки Республіки Польща до 2022 г.», розроблення якої свого часу була зумовлена активною участю РП у системах європейської безпеки і високим рівнем терористичної загрози у світі. Незважаючи на довгостроковий характер документа, польське керівництво у найближчому майбутньому змушене буде його корегувати відповідно до нової Стратегії та з урахуванням зміни безпекового середовища в Європі й виникненням нових викликів і загроз.

3. Нова Стратегія головною метою зміцнення потенціалу національної безпеки РП визначає не тільки стабільний розвиток країни, а й покращення життєвих умов її громадян. Ставлячи інтереси конкретного громадянина держави на один рівень з інтересами держави, РП демонструє свою відданість загальноєвропейським цивілізаційним цінностям, а саме закріплює пріоритет прав людини, суверенітету особистості над державним суверенітетом.

4. Головною ознакою нового офіційного документа РП у сфері національної безпеки вбачається стурбованість польської держави розвитком геополітичної ситуації, зокрема останніми подіями в Україні. Якщо у попередній версії Стратегії-2007 говорилося, що «у першій декаді нового століття Республіка Польща знаходиться у стані безпеки», то нині такої впевненості у військово-політичному керівництві РП вже немає. При цьому конкретним фактором, який змусив Варшаву переглянути підходи до забезпечення своєї національної безпеки, документ називає відновлення Росією позицій наддержави за рахунок сусідів шляхом інтенсифікації політики конфронтації. Занепокоєння Варшави агресивною політикою Москви загострюється через історичні паралелі, адже сучасна Росія у свідомості поляків асоціюється з Російською імперією, яка в минулому тричі брала участь у поділах Речі Посполитої.

5. Стратегія оцінює як досить високий ризик конфліктів регіонального та місцевого характеру, у які РП може бути безпосередньо або опосередковано втягнена. Разом з тим негативними чинниками, що характеризують безпекове середовище в європейському регіоні, документ називає вразливість кіберпростору, старіння населення, важливість забезпечення енергетичної безпеки та збереження біологічного різноманіття. Нині згаданим загрозам як начебто другорядним не приділяється достатньої уваги в українських документах стратегічного характеру. Однак РП наголошує на їхньому загальноєвропейському характері, що є суттєвим аргументом щодо врахування такого підходу.

6. Внутрішніми загрозами безпеці РП разом із тероризмом, організованою та економічною злочинністю, незаконним розповсюдженням наркотиків, торгівлею людьми, корупцією Стратегія називає загострення демографічної ситуації, пов'язане з падінням рівня народжуваності,

зростання безробіття й бідності, проблеми охорони здоров'я та явище соціальної стратифікації суспільства. Враховуючи, що такі виклики притаманні більшості сучасних країн, доцільно їх урахувувати і при підготовці відповідних стратегічних документів в Україні.

7. Як член НАТО та ЄС РП розраховує на систему колективного захисту від можливих загроз, однак у нинішніх умовах вона також покладається на двосторонні відносини зі США, які вважає найважливішим союзником поза межами Європи й додатковим гарантом власної безпеки.

8. Крім того, РП не обмежується гарантіями, які їй надає членство в колективній системі безпеки та союзницькі відносини з найпотужнішою країною світу. Польське керівництво продовжує вживати заходи для зміцнення власного оборонного потенціалу та модернізації збройних сил (протягом 8 наступних років планується виділити на це близько 40 млрд дол. США). Такий підхід пояснюється врахуванням країною історичних уроків, зокрема фактичного ігнорування союзницьких зобов'язань Великою Британією та Францією після вторгнення до Польщі німецьких військ у вересні 1939 р.

9. Запорукою забезпечення безпеки в Європі РП вважає поліпшення стратегічної співпраці між НАТО та ЄС, а саме зміцнення узгодженості у політичних питаннях та підвищення ефективності в конкретній діяльності. При цьому суттєвою загрозою ефективному функціонуванню обох організацій Стратегія називає тенденцію зменшення оборонних бюджетів країн-членів, яка спостерігається останніми роками.

10. Згідно зі Стратегією політика РП щодо протистояння сучасним викликам і загрозам реалізовуватиметься за трьома пріоритетами: зміцнення оборонного потенціалу держави; активна участь у колективних системах безпеки (НАТО та Спільної політики безпеки та оборони ЄС) та зміцнення стратегічного партнерства з союзниками і партнерами; участь у місіях міжнародного співтовариства щодо запобігання новим загрозам і врегулювання існуючих конфліктів.

11. Відповідно до зазначених критеріїв Стратегія визначає перелік стратегічних дій у безпековій сфері оборонного, захисного та соціально-економічного характеру, які містять завдання для всіх суб'єктів країни, що є елементами сектору безпеки та оборони держави. Крім того, документ містить перелік заходів, які забезпечують підготовку всього комплексу державних органів РП для забезпечення виконання оперативної стратегії щодо національної безпеки.

12. Важливими елементами Стратегії для України можна вважати намір РП підтримувати залучення до загальноєвропейських процесів забезпечення безпеки східноєвропейської країни-партнери, передусім охоплені ініціативою Східне партнерство. Практичним втіленням такої

політики є Угода про створення спільної польсько-литовсько-української бригади, яка дислокуватиметься у м. Любліні (РП).

13. З напрямками зовнішньої політики України збігаються й визначені Стратегією плани РП підтримувати зусилля задля зміцнення ролі ООН, а в регіональному контексті – переглянути функції та значення ОБСЄ щодо підвищення ефективності цієї організації. В інтересах нашої держави і пріоритетний для Варшави розвиток регіонального співробітництва в межах Вишеградської групи, враховуючи плани нашої держави у майбутньому приєднатися до цього формату.

14. Першочерговими заходами щодо реалізації нової Стратегії керівництво РП вважає перегляд законодавства країни щодо управління системою безпеки; прийняття нової політичної

стратегічної директиви щодо оборони; ухвалення закону щодо підвищення видатків на оборону до 2 % ВВП; прийняття остаточного рішення щодо найважливіших воєнних тендерів; проведення реформ у невоєнних безпекових галузях.

15. Загалом Стратегія національної безпеки РП у редакції 2014 р. є стислим, цілісним документом, створеним за сучасними критеріями, притаманними західним демократіям. Він чітко характеризує безпекове середовище в європейському регіоні, визначає виклики та загрози, що стоять перед РП, і ставить завдання для організацій та структур, що входять до сектору оборони та безпеки країни. Підходи, оцінки визначення, формулювання та зміст Стратегії доцільно використовувати при розробці аналогічних документів в Україні.

Список використаних джерел

1. *Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej*, Warszawa 2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bbn.gov.pl/ftp/SBN%20RP.pdf>
2. *Президент* Польщі затвердив Стратегію нацбезпеки і оборони країни [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.unn.com.ua/uk/news/1403524-prezident-polschi-zatverdiv-strategiyu-natsbezpeki-i-oboroni-krayini>
3. *National Security Strategy of the Republic of Poland : certified translation from Polish* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://mercury.ethz.ch/serviceengine/Files/ISN/156796/ipublicationdocument_singledocument/9132688b-9c81-4b46-9eac-5e861d3c0ef9/en/Poland-2007-eng.pdf
4. *Strategy of Development of the National Security System of the Republic of Poland 2022* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://en.mon.gov.pl/z/pliki/dokumenty/rozne/2014/01/ENGLISH_SRSBN_RP_do_pobrania.pdf
5. *Стратегічна концепція НАТО* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nato.int/cps/uk/natohq/topics_56626.htm
6. *Безопасная Европа в мире, который должен стать лучше. Европейская стратегия безопасности* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/031208ESSIIRU.pdf>
7. *Парахонський Б. О.* Актуальні виклики та загрози регіональній безпеці: висновки для України : аналіт. доп. / Б. О. Парахонський, Г. М. Яворська; за заг. ред. К. А. Кононенка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.niss.gov.ua/public/File/2014_table/0625_dop.pdf
8. *Stanisław Koziej*. Head of the National Security Bureau «Main Assumptions of the National Security Strategy of the Republic of Poland» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bbn.gov.pl/ftp/dok/Prezentacja%20szefa%20BBN.pdf>